

Iets over de landslakken van Fort Kwadijk

Henk K. Mienis

Something about the terrestrial snails and slugs of Fort Kwadijk

Summary. A brief survey of terrestrial snails and slugs was performed on the tiny remains of Fort Kwadijk, a never finished fortification belonging to the historic "Defence Line of Amsterdam" (municipality Zeevang, North-Holland, the Netherlands). It revealed the presence of 19 different species: 12 snails and 7 slugs. Most noteworthy was the presence of the invasive slug *Tandonia sowerbyi*, which had been reported only once before from one of the 42 other fortifications constituting the "Defence Line of Amsterdam".

Tot de Stelling van Amsterdam behoort ook Fort Kwadijk. Wie Kwadijk in de gemeente Zeevang bezoekt, zal echter tevergeefs naar een fort zoeken. Wel bestaat er een Fortweg waar in de hoek met het Zeevangsdijkje ooit het fundament van Fort Kwadijk gelegen heeft. Wat is namelijk het geval? In 1888 is men begonnen met de aanleg van dat fort. Ten tijde van de eerste wereldoorlog had men de fundamenteën gelegd, maar was men tevens tot de conclusie gekomen dat het geen zin had om het fort te voltooiën. Op het zogenaamde voorterrein aan de zuidzijde had men wel reeds een fortwachterswoning en een genieloods gebouwd (fig. 1). Met uitzondering van het voorterrein heeft men tijdens een herindeling van de polder Zeevang in de vijftiger jaren het grootste deel van de fundamenteën van het fort vergraven.

Fig. 1. Een historische luchtfoto van Fort Kwadijk. Slechts het voorterrein met de fortwachterswoning en de genieloods zijn bewaard gebleven. Fotograaf: bron onbekend.

Het voorterrein met de fortwachterswoning en de genieloods bestaat nog steeds en vormt nu de Apollo Dump Store aan het Zeevangsdijkje 4. De eigenaar woont in de gerenoveerde fortwachterswoning, terwijl de genieloods gebruikt wordt als de dump store. Een verzoek om dit voormalige voorterrein op de aanwezigheid van slakken te onderzoeken in het kader van een inventarisatie van alle forten behorende tot de Stelling van Amsterdam werd door de eigenaar zonder meer afgewezen. Ondanks deze tegenslag werden op 27 september 2009 en 18 oktober 2011 de ingang tot het terrein, de parkeerplaats voor de bezoekers en de slootranden vluchtig op de aanwezigheid van slakken onderzocht. Op dit voormalige deel van het voorterrein van Fort Kwadijk (Amersfoort coördinaten 128.778-504.469) werden de volgende landslakken aangetroffen:

Slanke barnsteenslak	–	<i>Oxytoma elegans</i>
Glanzende agaathoren	–	<i>Cochlicopa lubrica</i>
Geribde jachthorenslak	–	<i>Vallonia costata</i>
Fraaie jachthorenslak	–	<i>Vallonia pulchella</i>
Gewoon dwergpuntje	–	<i>Punctum pygmaeum</i>

Grauwe wegslak	–	<i>Arion circumscriptus</i>
Donkere wegslak	–	<i>Arion distinctus</i>
Egel-wegslak	–	<i>Arion intermedius</i>
Gewone wegslak	–	<i>Arion rufus</i>
Bruine blinkslak	–	<i>Aegopinella nitidula</i>
Kelder-glansslak	–	<i>Oxychilus cellarius</i>
Donkere glimslak	–	<i>Zonitoides nitidus</i>
Gele kielnaaktslak	–	<i>Tandonia sowerbyi</i>
Kleine akkerslak	–	<i>Deroceras laeve</i>
Gevlekte akkerslak	–	<i>Deroceras reticulatum</i>
Gewone haarslak	–	<i>Trochulus hispidus</i>
Heesterslak	–	<i>Arianta arbustorum</i>
Gewone tuinslak	–	<i>Cepaea nemoralis</i>
Segrijnslak	–	<i>Cornu aspersum</i>

Ondanks de tegenwerking kon dus toch de aanwezigheid van 19 soorten landslakken op het voormalige Fort Kwadijk vastgesteld worden. De meest opvallende soort was de invasieve Gele kielnaaktslak, die tot nog toe in de Stelling van Amsterdam alleen maar op het Fort aan de Nekkerweg was aangetroffen (Mienis, 2007, 2008).

Zo goed als zeker kunnen nog enkele soorten op dit terrein verwacht worden zoals Dwergslakken (Carychiidae), Korfslakken (Vertiginidae), het Boerenknoopje (*Discus rotundatus*) en de Grote glansslak (*Oxychilus draparnaudi*), die alle elders in Zeevang heel algemeen zijn. Zonder medewerking van de huidige eigenaar van het gebied kan dat echter moeilijk bevestigd worden. In elk geval kunnen de resultaten van dit onderzoek verwerkt worden in het voorlopig overzicht van de malacofauna van de fortificaties van de Stelling van Amsterdam (Neckheim & Mienis, 2010).

Literatuur

- MIENIS, H.K. (2007). Drie exotische naaktslakken op 'Fort aan de Nekkerweg'. – Het Hoornblad 56: 20-21.
- MIENIS, H.K. (2008). De land- en zoetwater mollusken van het 'Fort aan de Nekkerweg', de Beemster, Noord-Holland. – Spirula 362: 38-40.
- NECKHEIM, C.M. & MIENIS, H.K. (2010). Een voorlopig overzicht van de malacofauna van de fortificaties van de Stelling van Amsterdam in Noord-Holland. – Spirula 372: 23-29.

Adres van de schrijver:

The Steinhardt National Collections of Natural History,
Department of Zoology, Tel Aviv University,
IL-69978 Tel Aviv, Israel
en The National Natural History Collections, Berman Building,
Hebrew University,
IL-91904 Jerusalem, Israel.
mienis@netzer.org.il